

De taalachterstanden van de Early Bird

In zijn notitie 'Samen spelen, samen leren' (13/7/2007) zet het Kabinet beleidslijnen uit om de taalachterstanden bij jonge kinderen te bestrijden.¹ Vijf op de twintig peuters, waaronder zowel allochtonen als autochtonen, lopen achter in hun beheersing van de Nederlandse taal. Vier op de twintig zijn aan het begin van de basisschool nog steeds niet goed aanspreekbaar in het Nederlands. En bij de meesten van hen is de taalachterstand, in vergelijking met hun leeftijdgenootjes, zelfs aan het eind van de basisschool nog niet opgeheven. Vóór en tijdens de basisschool moeten dus alle zeilen worden bijgezet om de taalontwikkeling in het Nederlands te bevorderen. Maar er zijn kapers op de kust (NRC 19/7/2007): het schoolbestuur van 66 openbare scholen in Rotterdam is geporteerd voor internationalisering van het basisonderwijs.² De kleuters in deze multiculturele wereldstad moeten óók Engels leren.³

Momenteel zijn er vier voorzieningen die kunnen bijdragen aan de taalontwikkeling van peuters en kleuters: het kinderdagverblijf (opvang van nul- tot vierjarigen, met financiële tegemoetkoming voor werkende ouders), het gesubsidieerde peuterspeelzaalwerk voor twee- en driejarigen (2 à 3 dagdelen per week, met inkomensafhankelijke ouderbijdrage), de basisschool (facultatief voor vierjarigen, verplicht met ingang van het vijfde jaar) en de aanvullende VVE-voorzieningen (specifiek voor kinderen van 2 t/m 5 jaar met taalachterstand). De notitie 'Samen spelen, samen leren' richt zich met name op de taalachterstanden bij nul- tot vierjarigen. Men wil bevorderen dat allen bij wie een taalachterstand geconstateerd wordt, van de desbetreffende voorzieningen gebruik maken. In eerste instantie wordt daarbij niet gedacht aan verlaging van de leerplichtige leeftijd, maar aan het optimaliseren van de voorzieningen, het stimuleren van de deelname, menging van allochtone en autochtone kinderen, en het wegnemen van financiële belemmeringen.

De kabinetsnotitie richt zich met name op nul- tot vierjarigen. Maar hoe gaat dat nou verder, als het kind vier jaar is geworden? Vanaf dat moment is het kind welkom op de basisschool, maar zoals gezegd is één op de vijf kinderen dan nog niet goed aanspreekbaar in het Nederlands. Met ingang van 2006-2007 werkt men in het basisonderwijs met speciale *schakelklassen* om eventuele taalachterstanden gedurende maximaal één leerjaar bij te spijkeren.⁴ Dat kan een schakelklas voor vierjarigen zijn, die nog niet in de reguliere groep 1 geplaatst kunnen worden (een zgn. *0-klas*), maar er kunnen ook in hogere leerjaren schakelklassen worden ingericht, zelfs ná groep 8 (een zgn. *kop-klas*).

Schakelklassen vormen een aanvulling op het *natuurlijke leren*, dat plaats vindt door onderdompeling (*immersion*) in een Nederlandstalige schoolomgeving. Men mag immers hopen dat basisschoolleerlingen ook gaandeweg veel Nederlands opsteken dankzij hun gebruik van Nederlandstalige leermiddelen en dankzij hun omgang met Nederlandstalige leerkrachten en medeleerlingen. Maar er zijn, zoals gezegd, kapers op de kust. Het didactische principe van *immersion* kan namelijk ook worden toegepast bij het vreemdetalenonderwijs: als je Nederlandse kleuters in een *Engelstalige* schoolomgeving plaatst, zullen ze moeiteloos Engels leren.

Met dat idee voor ogen, wordt door het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam geëxperimenteerd met *vervroegd vreemdetalenonderwijs* (VVTO-project "Early Bird") in de onderbouw van de basisschool.^{2,3} Drie tot vijf uur per week worden de leerlingen in een Engelstalige lesomgeving geplaatst, onder leiding van een *native speaker*. Het Rotterdamse onderwijsbestuur gaat over 166 basisscholen en men streeft ernaar op den duur op alle scholen het bedoelde VVTO in te voeren. Drie tot vijf uur per week: dat wil zeggen 10 à 20% van de wekelijkse schooltijd.

In een recent dagbladartikel (NRC 19-7-2007 p.2) bericht Vincent Bongers dat de *Stichting Taalverdediging* naar de bestuursrechter is gestapt om deze VVTO-initiatieven te doen verbieden.⁵ Volgens artikel 9 lid 8 van de Wet op het Primair Onderwijs zijn basisscholen immers verplicht om het Nederlands als instructietaal te hanteren.⁶ 'Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt. Voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan de taal van het land van oorsprong mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.' Daar staat tegenover dat basisschoolleerlingen (in elk geval in de bovenbouw) tevens onderwezen moeten worden in de beginselen van de Engelse taal (WPO art. 9 lid 1). De rechter wordt dus gevraagd te toetsen of de omvang van het Rotterdamse VVTO in het licht van lid 8 nog door de beugel kan.

Maar eigenlijk gaat het hier niet om een juridisch probleem, maar om een onderwijspolitiek (of zo men wil: ethisch) vraagstuk. Op 1 januari 2000 had de Gemeente Rotterdam 28.000 ingezetenen in de leeftijdsklasse 0-3 jaar, waaronder 18.000 allochtonen; en 13.000 van hen behoren tot *etnische minderheden* (turken, marokkanen, surinamers, antillianen, kaapverdiaanen en noord-mediterranen).⁷ De hoogste prioriteit voor een voorspoedige schoolloopbaan is dat deze jonge allochtonen goed Nederlands leren. Velen van hen spreken thuis de moedertaal van hun ouders (turks, berbers, kaapverdiaans, etc.). Nederlands is voor hen dus de *tweede* taal die ze moeten leren. Het is dan een nijpende didactische en ethische vraag of zij reeds in de onderbouw van de basisschool met een *derde* taal moeten worden lastiggevallen: hoe groot is het risico dat VVTO-Engels afbreuk doet aan hun verwerving van de Nederlandse taal?

Uit een literatuuronderzoek van Herder & De Bot (2005, p.42) blijkt dat de effecten van VVTO op de taalontwikkeling van allochtone leerlingen nog nooit zijn onderzocht!^{8,9} Door de projectleiding van het Early Birds project wordt deze vraag evenmin beantwoord. Wel stelt zij in de rubriek 'Veel gestelde vragen' twee verwante topics aan de orde (zie tekstkader).³ Ook al zou de invoering van VVTO-Engels gunstig zijn voor Nederlandstalige kinderen, dan nog blijft het de vraag of NT2-kinderen daarvan niet de dupe worden. Het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam heeft nog heel wat uit te leggen, waar het gaat om zijn VVTO-beleid jegens allochtone basisschoolleerlingen. Zolang de effecten op de taalontwikkeling van allochtone kinderen niet degelijk onderzocht zijn, kan eventuele invoering van VVTO-Engels in de onderbouw van de basisschool niet anders verdedigd worden dan met de verwerpelijke leuze 'Eigen Volk Eerst'.

Uit de website van het Rotterdamse Early Bird project³

"9. (...) Wordt [door het programma VVTO-Engels] de kloof tussen [allochtone] en [autochtone leerlingen] niet (nog) groter?"

Engels wordt de lingua franca in alle landen van Europa, op alle beroepsniveaus. Voor allochtone leerlingen zal Engels vaak de derde taal zijn. Daarmee wordt deze echter niet minder belangrijk! In een stad als Rotterdam zijn veel leerlingen van allochtone herkomst. De kloof tussen 'zwart' en 'wit' mag en zal zeker niet door EarlyBird vergroot worden. EarlyBird werkt voor alle leerlingen, op hun eigen taalvaardigheidsniveau, rekening houdend met hun specifieke situatie. Uitsluiting van deelname omdat het de derde taal zou zijn, zou die kloof minimaal bestendigen. Bovendien wijst onderzoek op een betere beheersing van alle talen als taalonderwijs geïntensiveerd wordt."

"4. Gaat [het VVTO-Engels voor autochtone leerlingen] niet ten koste van [hun] moedertaalverwerving?"

Ervaringen in het buitenland leren, dat vroeg beginnen met een nieuwe taal geen probleem hoeft op te leveren. Soms is er tijdelijk sprake van 'interferentie', maar die verdwijnt vanzelf weer. Verder is het goed om in de periode dat kinderen leren lezen en schrijven in het Nederlands (groep 3 en 4), het Engels minder intensief aan te bieden en - nog steeds - uitsluitend mondeling, auditief en met beelden. Wel is het raadzaam om kinderen wanneer hun moedertaalverwerving nog volop in ontwikkeling is, steeds binnen dezelfde context de ene of juist de andere taal aan te bieden. Bijvoorbeeld: Altijd Engels tijdens de gymles. En altijd bij de 'Engelse juf'."

Wes Holleman

weblog onderwijs 22-7-2007

www.onderwijsethiek.nl

¹ <http://www.minocw.nl/documenten/24201.pdf>

² <http://www.openbaaronderwijsrotterdam.nl/>

³ <http://www.earlybirdie.nl/v2/index.php?id=25,1,0,0,1,0>; zie ook <http://www.talenopdebasisschool.nl/>

⁴ <http://www.schakel-klassen.nl/>

⁵ <http://dit.is/taalverdediging/>; http://nl.wikipedia.org/wiki/Stichting_Taalverdediging; het doel van deze stichting kan worden samengevat in de (niet bij voorbaat verwerpelijke) leuze 'Onze Taal Eerst'.

⁶ http://www.st-ab.nl/wetten/0725_Wet_op_het_primair_onderwijs_WPO.htm

⁷ <http://www.onderwijsalmanak.nl/> (Gemeente Rotterdam)

⁸ Anke Herder & Kees de Bot (2005) *Vroeg vreemdetalenonderwijs in internationaal perspectief*. Groningen: Expertisecentrum taal, onderwijs en communicatie (Rijksuniversiteit Groningen). URL: <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2005-doc-29329a.pdf>.

⁹ Het Ministerie concludeerde naar aanleiding van deze rapportage *ten onrechte*: "Er is op basis van ervaringen en (kleinschalige) evaluaties geen reden om aan te nemen dat vvto nadelig werkt voor kinderen met een allochtone achtergrond" (<http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2005-doc-29329.pdf>, p.3). Er waren namelijk geen ervaringen en evaluaties daaromtrent beschikbaar!